

УДК 340.12(44) «18/19»М.Оріу:342.34

ВПЛИВ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ ПОГЛЯДІВ МОРІСА ОРІУ НА ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ПЛЮРАЛІСТИЧНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Юрій Олійник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: yuriy.oliynuk@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8675-8044*

Проаналізовано головні аспекти політико-правових поглядів Моріса Оріу, визначено їх вплив на формування плюралістичної демократії. Розкрито важливі аспекти теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу на формування плюралістичної демократії.

Теорія інституціоналізму відзначається акцентом на ролі інститутів та правил у суспільному житті, а також на їхньому впливі на поведінку суб'єктів. Моріс Оріу розглядав поняття й природу правового самообмеження держави, де держава обмежує свою владу на користь індивідуальних прав і свобод громадян. Ця концепція сприяє реалізації прав і свобод громадян та забезпечує баланс влади в суспільстві.

Показано взаємодію складових цих ідей, чинники, які вплинули на формування плюралістичної демократії, де різноманітні політичні сили та громадянські групи мають можливість здійснювати визначальну роль для прийняття рішень і виконання функцій державної влади. Зокрема обґрунтовано, як інституції і правила владного самообмеження сприяють участі громадян у політичному процесі, а також забезпечують захист прав національних меншин та стабільність формування й функціонування демократичних інститутів.

Ключові слова: демократія, плюралізм, інституціоналізм, демократичний розвиток, самообмеження держави.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2023.77.068>

Постановка проблеми. У сучасному світі демократія та правові цінності є важливими складовими політичного ладу демократичної держави. Сьогодні важливо зрозуміти вплив концепцій інституціоналізму та правового самообмеження на формування плюралістичної демократії. Аналіз цих концепцій відзначається вагомим впливом на розбудову сучасного політичного устрою, дозволить краще зрозуміти головні аспекти їхньої ролі у становленні та розвитку держави, права та суспільства.

Значний інтерес викликає політико-правовий аналіз впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження на формування плюралістичної демократії відомого французького юриста, фахівця з адміністративного права, одного із класиків французької політико-правової думки Моріса Жана Клода Ежена Оріу (17.08.1856, м. Ладивілл, деп. Шаранта – 12.03.1929, м. Тулуза). Він вважається одним із яскравих представників «школи державної влади», який розробив концепцію розуміння держави як публічної влади, сама сутність якої виправдовує виняткові права; побудував також теорію інституцій та громадських установ філософського і соціологічного характеру. У цій статті розглянуто відомі

теоретичні підходи Моріса Оріу, а саме теорію інституціоналізму та його концепцію правового самообмеження держави, зосереджуючи увагу на тому, як вони вплинули на становлення плюралістичної демократії та сприяли формуванню сучасної політико-правової дійсності.

Важливість аналізу політико-правових поглядів Моріса Оріу посилюється розширенням політичних та соціальних взаємодій у сучасних суспільствах, актуальним стає аналіз впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу на формування плюралістичної демократії. Орієнтуючись на розгляд ключових аспектів інституціоналізму, основних положень концепції правового обмеження влади, а також врахування цікавих думок Моріса Оріу, важливо встановити взаємозв'язок між цими ідеями та їхнім впливом на становлення плюралістичної демократії як важливого принципу сучасного політичного устрою демократичної держави. Важливо акцентувати увагу на розумінні ролі інституцій та правових норм у формуванні балансу влади, захисту прав та свобод громадян, а також забезпеченні ефективного функціонування держави в умовах плюралістичного суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Стан опрацювання проблематики впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу на формування концепції плюралістичної демократії є важливим та актуальним для сучасної політико-правової науки. Низка дослідників вже проводила аналіз окремих аспектів інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави, зокрема їхнього впливу на демократичні процеси, але ця конкретна проблематика вимагає глибшого й більш комплексного підходу.

Окремі аспекти концепції плюралістичної демократії були предметом наукового дослідження в українській науковій літературі, серед відомих учених: І. Алексєєнко, І. Дикун, М. Остапенко, Г. Горбуля та ін. Попри значний внесок сучасних науковців у розвиток політико-правових учень в контексті концепції плюралістичної демократії, варто звернути увагу, що передумови зародження цієї концепції потребують детальнішого наукового дослідження.

Загалом стан опрацювання цієї проблематики показує її актуальність та потребу в подальших наукових дослідженнях для кращого розуміння процесів формування та функціонування плюралістичних демократичних систем.

Мета статті полягає в системному й глибокому аналізі впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження Моріса Оріу на формування поняття та природи плюралістичної демократії, а також виявленні й розкритті зв'язків між цими ученнями, їхнім впливом на сучасні демократичні системи. Конкретні цілі статті включають:

– **Аналіз концепції інституціоналізму.** Розгляд основних положень теорії інституціоналізму та її ключових аспектів, що стосуються політичних інститутів та їх впливу на політичні процеси;

– **Дослідження концепції правового самообмеження держави.** Розкриття поняття та основних принципів самообмеження держави через правові норми та внутрішні обмеження;

– **Вивчення концепції плюралістичної демократії.** Аналіз поняття, природи та принципів плюралістичної демократії, виявлення їх важливості та значення для сучасного демократичного суспільства;

– Аналіз впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу на концепцію плюралістичної демократії. Визначення конкретних механізмів та засобів, які об'єднують теорію інституціоналізму,

концепцію правового самообмеження держави Моріса Оріу та концепцію плюралістичної демократії.

Виклад основного матеріалу. Однією із поширених форм сприйняття сучасної демократичної держави є доктрина плюралістичної демократії. Для того щоб краще зрозуміти поняття та природу «плюралістичної демократії» необхідно звернутися до етимологічного аналізу цього словосполучення.

Плюралізм (від лат. *pluralis* – множинний – термін, що позначає філософські ідеї, вчення, теорії, в яких на різних концептуальних засадах осмислюється поняття «множинності» як кількісного виміру реальності, особливістю якого є момент суттєвої відмінності (включно із протиставленням) «множинності» («плюральності») від одності (єдиного як одного) [8, с. 487]. Отже, термін плюралізм позначає можливість різних підходів щодо осмислення або впливу на те чи інше явище, зокрема державного чи політичного устрою.

Демократія (грец. δῆμοκρατία – народовладдя, від δῆμος – народ і κράτος – влада) – форма правління організації суспільства, його державно-політичного устрою, ґрунтується на визнанні народу джерелом влади, послідовному здійсненні принципу рівності й свободи людей, їх реальної участі в управлінні справами державами та суспільства. Демократія вимагає, щоб влада цілком належала народові. Він здійснює її безпосередньо шляхом прямої участі у вирішенні державних і громадських справ (референдуми, вимоги, збори громадян, демонстрації, мітинги, походи громадян, народні ініціативи тощо) або через обраних ним представників (депутатів) у представницькі органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Через інститути народних засідателів і присяжних відбувається участь громадян у провадженні судочинства [5, с. 149].

Поширеним визначенням плюралістичної демократії є трактування її, як сучасної концепції демократії, відповідно до якої влада наче «розширюється» і здійснюється і державою, і багатьма недержавними об'єднаннями (асоціаціями підприємців, церквою, політичними партіями, фермерськими об'єднаннями тощо), що протидіють і зрівноважують одна одну, завдяки чому нібито досягається «чиста», «вища» демократія [6].

Отож, плюралістична демократія – це політико-правове явище, коли багато різних груп та організацій у суспільстві мають можливість впливати на прийняття рішень у країні. Кожна група має право висловлювати свої думки та боротися за свої інтереси. Важливо, щоб усі групи мали можливість взаємодіяти та обговорювати свої погляди, а уряд приймав рішення, які враховують різні погляди. Це сприяє більш справедливим та збалансованим рішенням у країні. Також плюралістичну демократію можна визначити, як підвид форми правління, де відсутній цілковитий вплив державного врегулювання публічних та приватних справ, зокрема, внаслідок впливу на хід врегулювання таких усіма суб'єктами публічно-правових відносин у межах відповідної держави.

Плюралістична теорія демократії знайшла втілення в багатьох країнах світу, проте її ідеї критикуються деякими політологами за ідеалізацію дійсності, перебільшення групової ідентифікації. Ця теорія, на їх думку, далека від ідеалів народовладдя, вона недостатньо враховує нерівність політичного впливу різних суспільних груп, насамперед, пріоритетного впливу бізнесу, бюрократії, військово-промислового комплексу, профспілок, володіння ресурсами (гроші, знання, авторитет, засоби масової інформації тощо) [7, с. 30]. Проте, для того щоб зрозуміти чи плюралістична демократія є результатом ідеалізації дійсності, варто дослідити витоки та зародження самої концепції даного політико-правового явища. При

дослідженні наукової літератури з питань політико-правових учень, зокрема питання плюралістичної демократії часто можна натрапити на ім'я видатного французького правознавця Моріса Оріу. Тож як батько сучасного інституціоналізму дотичний до концепції плюралістичної демократії.

Оріу Моріс Жан Клод Ежен належить до відомих французьких правознавців, який сформував цікаві політико-правові погляди, деякі з яких є актуальними для сучасності. Цікавим був його життєвий і творчий шлях. Навчався у ліцеї м. Ангулем, де отримав ступінь бакалавра літератури і бакалавра природничих наук. У 1879 році захистив докторську дисертацію «Дослідження про «condictio». Контракти, пов'язані з оплатою, між чоловіком і дружиною». Від 1883 року – професор історії права, а з 1906 по 1926 роки – декан факультету права Тулузького університету. Основні праці: «Принципи публічного права» (1916) і «Елементарний підручник із конституційного права» (1925) [10, с. 499]. Відповідно до політико-правових поглядів Моріса Оріу в «Традиційній соціальній науці» (1896) суспільство є сукупністю великої кількості інституцій, відмінною ознакою яких є ідейна цілеспрямованість. Інституція – це ідея справи чи підприємства, що здійснюється правовими засобами [9, с. 103].

Інституція – це юридично здійснювана ідея. Згідно з концепцією Моріса Оріу, існує два типи інститутів, а саме: персоніфіковані й неперсоніфіковані. До персоніфікованих інститутів він відносив фізичні особи і корпорації; до інститутів корпорацій включав державу та державні й громадські організації, кожен з яких здійснює певну ідею. Так, комерційна корпорація ґрунтується на здійсненні ідеї прибуткової спекуляції, держава – на ідеї реалізації публічної влади та ін. Неперсоніфіковані інститути він характеризував як «інститути-речі» (наприклад, юридичні норми тощо) [3, с. 212].

Основну увагу він приділяв корпоративним інституціям, які мають такі спільні риси: ідея, організація влади, сукупність норм, що регулюють внутрішній розпорядок. Держава і релігія мають здатність перетворювати організації в «інституції», які, в такому розумінні, є практичним вирішенням боротьби між ідеалізмом і матеріалізмом в історії [9, с. 103].

Отже, можна зазначити, що Моріс Оріу з позицій неолібералізму розвивав теорію плюралістичної демократії, оскільки суспільство, на його думку, є сукупністю організацій або інститутів, що задіяні в різних сферах міжлюдського спілкування. Кожний інститут характеризується загальною ідеєю, внутрішньою структурою, нормативним регулюванням [2, с. 227].

Витлумачення держави як загальнонаціонального інституту спрямування та контролю економічних процесів, посередництва у забезпеченні групових інтересів дозволило Морісу Оріу визначити державу не як суверенну владну організацію, а як «інститут інститутів» [2, с. 227]. Водночас, він у своїх дослідженнях аналізував сутність парламенту та йому відводять одну з найважливіших функцій у державі, – визначає його як єдиний верховний законодавчий орган, однак наголошує, що парламенти, незважаючи на їх значну роль, не в змозі одноосібно регулювати суспільні відносини без ефективної співпраці з іншими гілками влади. На думку Моріса Оріу, «парламенти мають зосереджуватися на великих проблемах, що мають основне значення та на формуванні державного порядку, обов'язкового для всіх інститутів» [12, с. 32].

Одна зі сфер політичної системи – політичний режим – сукупність форм і методів здійснення політичної влади, що відображає рівень політичної свободи в суспільстві. Так, Моріс Оріу схильний ототожнювати поняття «політичний режим»

з поняттям політичної системи. Політичний режим відрізняється великою мобільністю порівняно з відносно консервативними політичними інститутами та залежить від співвідношення соціально-політичних сил і політичної ситуації. Політичний режим визначає характер змагання за політичне лідерство, що може бути відкритим (вільна конкуренція на виборах), закритим (опозиція заборонена, зміна керівництва здійснюється шляхом кооптації, дотримання насильства) або проміжним (наявність приборканої і адаптованої до режиму опозиції), рівень політичної участі – вузький (правління небагатьох і виключення мас із політики) або широкий (забезпечення масам можливості впливати на політичні рішення; цінності і пріоритети політичного керівництва, що розташовані в діапазоні консерватизму, реформізму, адаптивності зі збереженням привілеїв правлячої еліти, до революційності тощо) і складають нормативно-регулятивну сферу у структурі політичної системи. Норми – основні правила участі громадян в усіх типах політичного процесу. Норми поділяються на два типи: норми – закони і норми – звичаї [1, с. 232].

Водночас у теоріях Моріса Орю дістали подальший розвиток ідеї Л. Дюгі про децентралізацію і плюралізм влади та права. Саме Моріс Орю висунув і обґрунтував ідею та принципи інституціоналізму як державно-правової концепції. Нині ця теорія оформилася у самостійну течію і посідає панівне місце в сучасній юриспруденції Франції. Позиції інституціоналізму поділяли такі французькі юристи і політологи, як Ж. Бурдо, М. Дюварже та ін. Окремі сторони державно-правових поглядів Моріса Орю розглядаються у працях В. Є. Гулієва, С. Ф. Кечек'яна, Є. Б. Пашуканіса, П. І. Стучки та ін. [3, с. 211].

Виникнення концепції інституціоналізму зумовлюється такими факторами: наприкінці XIX століття Франція переживала кризу всіх напрямів державно-правової думки; Моріс Орю поставив перед собою завдання перебудувати методологічні засади правознавства; він розробив інституційну концепцію суспільства, держави і права; з метою об'єднати дуалістичну методологію в єдину політико-правову концепцію Моріс Орю сформулював поняття інституцій [3, с. 212]. Окрім цього, Моріс Орю займався дослідженням питання державного та адміністративного права. Під впливом концепції «інтерпсихології» французького соціолога Габрієля Тарда (1843–1904) і критичного осмислення формально-юридичного підходу до вивчення держави Моріс Орю створив реалістичнішу теорію держави. У праці «Основи публічного права» (1910) він розглядав державу як об'єктивно наявний соціальний інститут, що характеризується стабільністю і довготривалістю. Ця стабільність ґрунтується на динамічній рівновазі між «усталеним» правом і новим, яке формує діяльність публічної влади. У сучасних державах ця рівновага виражається у дотриманні «владних витоків права». У такий спосіб, на думку Моріса Орю, здійснюється «правове самообмеження» держави [4, с. 321].

Правове самообмеження держави – це концепція, відповідно до якої держава встановлює правила, норми і закони, які обмежують її власну владу та дії. Це означає, що навіть «володарі» влади, уряд та інші державні установи повинні дотримуватися цих встановлених правил та норм, і не мають права порушувати їх.

Серед важливих аспектів правового самообмеження держави можна виділити такі:

Конституційна основа. Система законів та конституційних норм визначає рамки та обмеження для влади та уряду. Конституція встановлює основні принципи діяльності державних органів та гарантує права громадян.

Владні повноваження та розподіл влади. Система розподілу влади між виконавчою, законодавчою та судовою гілками держави гарантує баланс та взаємний

контроль між ними. Кожна гілка влади має свої відомчі обов'язки та відповідальність.

Права та свободи громадян. Закони та норми права повинні забезпечувати захист прав та свобод громадян перед можливими зловживаннями державної влади.

Система регулювання та контролю. Існує система юридичного контролю та нагляду, яка перевіряє та забезпечує відповідність владних органів законам та конституції. Як видається, ці принципи сприяють створенню демократичної системи, в якій влада використовується в межах закону, з урахуванням прав та інтересів громадян.

Одним із перших рубіконів до зародження концепції плюралістичної демократії можемо вважати саме погляди Моріса Оріу на правове самообмеження держави, оскільки сьогодні за наявності громадянського суспільства держава зобов'язана здійснювати заходи щодо правового самообмеження, зокрема задля дотримання основних прав та свобод людини та громадянина. При відсутності правового самообмеження виникають ризики свавілля державної влади та виникнення ефекту «фасадної демократії». Крім цього, важливо пам'ятати, що правове самообмеження є не лише засобом дотримання рівноваги в публічній та приватній сферах, а також і підтримкою суспільства задля подолання кризових ситуацій. Доказом цього є, зокрема, приклад України та вимушені зміни до законодавства, зумовлені запровадженням воєнного стану у зв'язку з розгортанням тоталітарною росією війни проти демократичної України.

Особливу увагу привертають політико-правові погляди Моріса Оріу на правове самообмеження держави. У цих поглядах, без сумніву, простежується вплив на його вчення німецької політично-правової думки кінця XIX століття, зокрема поглядів Георга Єллінека. Для Г. Єллінека теорія самообмеження держави – це важливий правовий принцип, який дозволяв йому мислити про правову державу на засадах правового позитивізму. Суверенна держава покладає свою волю у вигляді прийняття законів, позитивного законодавства. В такий спосіб держава цілком свідомо обмежує свої зазіхання на абсолютну владу. Так, позитивне право, що стверджується державою, є тим, що покладає межі «волінню» держави. Так, Г. Єллінек ототожнював самообмеження й самовизначення: «Здатність держави до самовизначення – це, відтак, і покладання границь власної сфери дії. У такому разі тільки суверенна держава може вирішувати межі власної компетенції. Верховенство права над державною компетенцією є першим консеквентом поняття суверенітету» [11, с. 67].

Враховуючи зазначене, без сумніву, можна вважати, що вчення Г. Єллінека щодо самообмеження держави стали предметом критичного розгляду в межах наукових досліджень Моріса Оріу, оскільки так само, як Г. Єллінек, він наводить необхідність держави до запровадження меж власної сфери дії. Отож, правове самообмеження можна вважати однією з ознак плюралістичної демократії. Крім цього, вплив учень Г. Єллінека на погляди Моріса Оріу є доказом безперервності та еволюції розвитку політико-правової думки для пошуку необхідних та бажаних шляхів удосконалення формування та функціонування держави і права.

Своєрідним синтезом зазначених поглядів можна вважати концепцію поділу влади в конституційній державі Моріса Оріу, який зазначав, що суспільству, щоб забезпечити свою політичну свободу від посягань правління, необхідно організуватися так: представницька організація уряду; поділ влади та децентралізація; вироблення конституційного статусу. Все це сприяє здійсненню правового порядку. Саме в гармонійній співпраці законодавчої та виконавчої влад він вбачав запоруку

єдності держави як юридичної особи, наголошуючи водночас та тому, що об'єктивно існує тенденція до обмеження законодавчої влади виконавчою. З розвитком централізованого управління і зростанням значущості адміністративного компонента державної влади парламенту дедалі складніше утримувати верховенство законодавчої влади, а втручання бюрократичних структур у законодавчий процес стає більш активним [13, с. 84].

Складно не погодитися з поглядами Моріса Оріу щодо формального верховенства законодавчої влади, оскільки ще видатним англійським ученим XVII–XVIII століть Джоном Локком, який запропонував одну з перших концепцій поділу гілок влади, законодавча влада наділена формальним верховенством, оскільки закладає основу існування держави, тобто її правового існування. Крім цього, важливо також пам'ятати, що через свій вплив на функціонування держави, законодавча влада стає мішенню для посягань бюрократичних структур, що зумовлює необхідність особливого захисту законодавчого органу, а також складний процес прийняття законодавства та внесення змін до нього.

Отож запроваджений Морісом Оріу інституційний підхід до дослідження суспільства і держави став у майбутньому основою, на якій виникли концепції плюралістичної демократії [10, с. 499]. Водночас, інституційний підхід Моріса Оріу та його концепція правового самообмеження держави визначили стратегічні принципи плюралістичної демократії, де різноманіття та участь громадян стають важливими складовими політико-правового процесу.

Висновки. У контексті аналізу впливу теорії інституціоналізму та концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу на формування плюралістичної демократії можна підсумувати.

Значну роль на формування плюралістичної демократії відіграє теорія інституціоналізму, яка полягає в ефективній організації та функціонуванні політичних інститутів і є основною передумовою для реалізації плюралістичних принципів. Інституції створюють правила «гри» для політичних «акторів», забезпечуючи баланс і контроль у суспільстві. Їх правильна конструкція сприяє виникненню плюралістичного середовища, де різні групи та організації можуть вільно виражати свої інтереси. Водночас концепція правового самообмеження держави відображає необхідність обмеження влади через правові норми та ефективний юридичний контроль. Це сприяє запобіганню зловживань влади та порушень прав громадян. Ідея самообмеження наголошує на важливості внутрішніх обмежень та дотримання принципів рушійних сил демократії – відкритості, прозорості та відповідальності перед суспільством. Об'єднуючи ці дві концепції можна стверджувати, що ефективна плюралістична демократія ґрунтується на дотриманні принципів інституціоналізму та правового самообмеження. Це відкриває перспективи для подальших наукових досліджень та розробки політичних і юридичних механізмів, спрямованих на підтримку та удосконалення плюралістичних демократичних систем, що є основою сучасного прогресивного політичного устрою.

Основні положення теорії інституціоналізму, що вплинули на формування концепції плюралістичної демократії, такі:

– **Роль інституцій у політичних процесах.** Моріс Оріу наголосив, що інституції є головними у визначенні політичної поведінки та формуванні політичних рішень. Вони створюють правила гри та впливають на взаємодію між різними групами та індивідами.

– **Плюралізм і взаємодія інтересів.** Теорія інституціоналізму визнає наявність різних інтересів та груп у суспільстві. Інституції допомагають врегулювати ці інтереси та забезпечити плюралістичний характер політичних процесів.

– **Адаптація та зміна інституцій.** За теорією інституціоналізму, інституції мають здатність до адаптації та еволюції у відповідь на змінні умови суспільства. Ця адаптація є основним елементом забезпечення сталості та розвитку політичних систем.

Важливе місце належить концепції правового самообмеження держави Моріса Оріу, яка відіграє ключову роль у формуванні концепції плюралістичної демократії. Основні положення концепції правового самообмеження держави, що вплинули на формування концепції плюралістичної демократії, такі:

– **Підкреслення важливості правових механізмів та обмежень.** Концепція правового самообмеження держави наголошує на необхідності існування чітких правових норм та механізмів, які обмежують дії державних органів. Це відіграє головну роль у гарантуванні прав та свобод громадян, у запобіганні зловживань влади та недодержанні закону.

– **Система внутрішніх обмежень та балансу влади.** Концепція передбачає створення системи внутрішніх обмежень для державних органів, які забезпечують баланс влади та контроль над її виконанням. Це сприяє уникненню монополії влади і стимулює конкуренцію між різними гілками влади та політичними силами.

– **Відкритість та прозорість владних структур.** Однією з основних ідей концепції є відкритість діяльності владних органів перед громадськістю. Це означає, що дії та рішення влади повинні бути доступні та зрозумілі для громадян, а також їм надається можливість впливати на ці рішення через механізми участі й взаємодії.

– **Взаємовідношення з громадянським суспільством.** Концепція передбачає активну участь та взаємодію громадянського суспільства у формуванні і контролі за рішеннями влади. Це розглядається як спосіб забезпечення плюралізму та різноманітності думок й інтересів у політичних процесах.

– **Сприяння гармонійним відносинам із метою загального блага.** Концепція покликана сприяти створенню гармонійних відносин між владою та громадянами для досягнення загального блага. Самообмеження влади і дотримання правових принципів сприяють побудові суспільства, в якому забезпечуються свобода, справедливість та ефективність владних структур.

Отже, політико-правові погляди Моріса Оріу, а саме теорія інституціоналізму та концепція правового самообмеження держави відіграли ключову роль у формуванні концепції плюралістичної демократії. Ці підходи визначили нові горизонти для розуміння політичних процесів та взаємовідносин між державою і громадянами.

Список використаних джерел

1. Горлач М. І., Кремень В. Г. Політологія: наука про політику : підручник [для студентів вищих навчальних закладів]. Київ: Центр учб. літ., 2009. 840 с.
2. Історія вчень про державу і право : підручник / ред.: Г. Г. Демиденко, О. В. Петришин. Харків: Право, 2009. 256 с.
3. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ: Кондор, 2006. 477 с.
4. Мироненко О. М., Горбатенко В. П. Історія вчень про державу і право : навч. посібник. Київ: ВЦ «Акад.», 2010. 456 с.
5. Мурашин Г. О. Демократія. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / ред. Ю. С. Шемчуженко. Київ, 2007. С. 149.

6. Пліуралістична демократія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пліуралістична_демократія (дата звернення: 19.09.2023).
7. Політологія: курс лекцій для студентів 4 курсу напрямів «Будівництво», «Процеси, машини та обладнання агропромислового виробництва» денної форми навчання / уклад. Р. М. Мельник. Любешів: Любеш. техн. коледж Луц. НТУ, 2015. 87 с. URL: <http://www.ltklntu.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/Конспект-лекцій-політологія.pdf> (дата звернення: 19.09.2023).
8. Поліщук Н. П. Пліуралізм. Філософський енциклопедичний словник / ред. В. І. Шинкарук. Київ, 2002. С. 487.
9. Ущаповський Ю. В. Інституційна структура економіки в українській економічній думці України XIX – початку XX століття : дис. ... д-ра екон. наук. Київ, 2021. 439 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Ushapovskiy_Yurii/Instytutsiina_struktura_ekonomiky_v_ukrainskii_ekonomichnii_dumtsi_Ukrainy_KhIKh_pochatku_KhKh_stol.pdf (дата звернення: 19.09.2023).
10. Федорчук О. Оріу Моріс Жан Клод Ежен. *Історія політичної думки: навчальна енциклопедія словник-довідник для студентів вищих навчальних закладів* : навчальна енциклопедія словник-довідник / ред. Н. М. Хома. Львів, 2015. С. 499.
11. Чернуха Т. Л. До проблеми самообмеження держави у філософсько-правовій доктрині Георга Еллінека. *Наукові записки НаУКМА*. 2015. Т. 167. С. 66–69. URL: <https://ekmair.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e9e7b8a-0905-4d03-8f36-6b63a41e0c4d/content> (дата звернення: 19.09.2023).
12. Шварцева М. І. Парламентська (консультативна) асамблея Ради Європи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Харків, 2015. 221 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shvartseva_Mariia/Parlamentska_Konsultativna_Asambleia_Rady_Yevropy.pdf (дата звернення: 19.09.2023).
13. Яценко І. С. Ідейно-теоретичні засади реалізації принципу поділу влади на прикладі Республіки Польща: історико-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2018. 243 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Yatsenko_Ihor/Ideino-teoretychni_zasady_realizatsii_pryntsypu_podilu_vlady_na_prykladi_Respubliki_Polscha_istoryko.pdf (дата звернення: 19.09.2023).

References

1. Horlach, M., & Kremen, V. (2009). *Politolohiia: nauka pro polityku: pidruchnyk [dlia studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv. Tsentri uchbovoi literatury. (in Ukrainian)*.
2. Demydenko, H., & Petryshyn, O. (Eds.). (2009). *Istoriia vchen pro derzhavu i pravo: pidruchnyk. Pravo. (in Ukrainian)*.
3. Kelman, M., & Murashyn, O. (2006). *Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. Kondor. (in Ukrainian)*.
4. Myronenko, O., & Horbatenko, V. (2010). *Istoriia vchen pro derzhavu i pravo: navchalnyj posibnyk. Akademiia. (in Ukrainian)*.
5. Murashyn, H. (2007). *Demokratiia*. In Y. Shemchushenko (Ed.), *Velykyj entsyklopedychnyj iurydychnyj slovnyk* (p. 149). Yurydychna dumka. (in Ukrainian).
6. Wikimedia Foundation. (2013, May 12). *Pliuralistychna demokratiia*. Wikipedia. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Пліуралістична_демократія (in Ukrainian).
7. Melnyk, R. (2015). *Politolohiia: kurs lektzij dlia studentiv 4 kursu napriamiv «Budivnytstvo», «Protsesy, mashyny,ta obladnannia ahropromysloвого vyrobnytstva» dennoi formy navchannia. Liubeshivskij tekhnichnyj koledzh Lutskoho NTU. September 19, 2023. Retrieved from <http://www.ltklntu.org.ua/wp-content/uploads/2019/05/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D1%82-%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9>*

- [%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%8F.pdf](#) (in Ukrainian).
8. Polischuk, N. (2002). Pluralizm. In V. Shynkaruk (Ed.). *Filosofskyj entsyklopedychnyj slovnyk* (pp. 487–489). Abrys. (in Ukrainian).
 9. Uschapovskyi, Y. (2021). (dissertation). Institutional structure of economy in the economic thought of Ukrainian in the 19th and early 20th centuries. Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kiev, Ukraine. September 19, 2023. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Uschapovskyi_Yurii/Instytutsiina_struktura_ekonomiky_v_ukrainskii_ekonomichnii_dumtsi_Ukrainy_KhIKh_pochatku_KhKh_stol.pdf. (in Ukrainian).
 10. Fedorchuk, O. (2015). Oriu Moris Zhan Klod Ezhn. In N. Khoma (Ed.). *Istoriia politychnoi dumky: navchalna entsyklopediia slovnyk-dovidnyk dlia studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv: Navchalna entsyklopediia slovnyk-dovidnyk* (pp. 499–500). Novyj Svit-2000. (in Ukrainian).
 11. Chernukha, T. (2015). Contributed to the problem of self-limitation of state power in Georg Jellinek's legal philosophy. *Naukovi Zapysky NaUKMA*. 167, 66–69. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e9e7b8a-0905-4d03-8f36-6b63a41e0c4d/content> (in Ukrainian).
 12. Shvartseva, M. (2015). (dissertation). *Parlamentska (konsultatyvna) asambleia Rady Yevropy*. Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine. September 19, 2023. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Shvartseva_Mariia/Parlamentska_Konsultatyvna_Asambleia_Rady_Yevropy.pdf. (in Ukrainian).
 13. Yatsenko, I. (2018). (dissertation). Ideological and theoretical basis of implementation of the principle of separation of powers using the example of Poland: historical and legal analysis. Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. September 19, 2023. Retrieved from https://shron1.chtyvo.org.ua/Yatsenko_Ihor/Ideino-teoretychni_zasady_realizatsii_pryntsyphu_podilu_vlady_na_prykladi_Respubliky_Polscha_istoryko.pdf. (in Ukrainian).

INFLUENCE OF POLITICAL AND LEGAL VIEWS OF MAURICE HAURIOU ON THE FORMATION OF THE CONCEPT OF PLURALIST DEMOCRACY

Yuriy Oliinyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: yuriy.olinyk@lnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8675-8044*

The article provides an analysis of the key aspects of the political and legal views of Maurice Hauriou as well as determines their influence on the formation of pluralistic democracy. The article reveals an important aspect of the influence of Maurice Hauriou's theory of institutionalism and the concept of legal self-limitation of the state on the formation of pluralistic democracy.

The development of democratic systems is an integral part of the political evolution of the modern world. Democracy is recognized as an important principle of governance, based on the participation of citizens in decision-making and the protection of their rights. Processes of globalization, rapid changes in technology, expansion of the information space, and socio-cultural changes significantly affect the development of democracy. Modern democratic systems are characterized by the diffusion of power, openness as well as transparency of management processes. Important aspects are the development of independent judicial and control bodies, the elimination of corruption, the provision of equal opportunities for all citizens, and the

development of civil society. Expanding democracy requires continuous improvement of legislation, democratic institutions, and effective provision of education and freedom of speech. In particular, citizens awareness of their rights and responsibilities, as well as active participation in election processes, are important components of the development of democratic systems.

The theory of institutionalism is characterized by an emphasis on the role of institutions and rules in social life, as well as on their influence on the behavior of actors. Maurice Hauriou examines the concept of legal self-limitation of the state, where the state limits its own power in favor of the individual rights and freedoms of citizens. This concept helps preserve the rights and freedoms of citizens and ensures the balance of power in society.

The balance of power is a fundamental principle of modern democratic societies. This principle provides for the distribution and control of power among the various branches of government in order to prevent the concentration of power in the hands of one person or group of persons. The main branches of government include legislative, executive and judicial. The balance of power is to ensure that each branch has enough authority to carry out its functions effectively, but not too much power that could lead to abuse. Such a balance contributes to ensuring law and order, protecting the rights and freedoms of citizens, and contributes to the stability of society.

It is shown how these two concepts jointly influenced the formation of a pluralistic democracy, where various political forces and civil groups have the opportunity to influence decision-making and the exercise of power. In particular, it examines how institutions and rules of self-restraint contribute to the participation of citizens in the political process, as well as ensure the protection of minority rights and ensure the stability of democratic institutions.

The article analyzes the development of these concepts and their impact on real political and legal phenomena and processes in different countries. The study emphasizes the relevance of such views in the modern world and their role in strengthening democracy, protecting the rights of citizens as well as ensuring the balance of power.

Keywords: democracy, pluralism, institutionalism, democratic development, self-limitation of the state

*Стаття: надійшла до редакції 20.10.2023
прийнята до друку 21.11.2023*